

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Opieka instytucjonalna nad seniorami - na przykładzie Finlandii

Author: Wiesława Walkowska

Citation style: Walkowska Wiesława. (2015). Opieka instytucjonalna nad seniorami - na przykładzie Finlandii. W: E. Górnikowska-Zwolak, W. Walkowska, (red.), "Dzieło Lucyny Frąckiewicz inspiracją dla współczesnej polityki społecznej" (S. 131-140). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Opieka instytucjonalna nad seniorami — na przykładzie Finlandii

Problem starzenia się społeczeństw jest charakterystyczny dla większości krajów wysokorozwiniętych. Na przestrzeni najbliższych 30 lat ludzkość na całym świecie będzie się starzeć w przyspieszonym tempie, tzn. dotychczasowe zmiany demograficzne ulegną przyspieszeniu.

Sytuacja społeczna populacji seniorów w poszczególnych krajach jest bardzo zróżnicowana, a jakość starzenia przekłada się na sytuację społeczno-gospodarczą każdego kraju. Dokonujący się postęp w medycynie i innych dziedzinach, także rosnący dobrobyt społeczny (i, co się z tym wiąże, zmiany stylu życia) wpływają na wydłużanie się życia ludzkiego. Z jednej strony jest to powód do dumy, z drugiej wymusza zmiany konieczne w podejściu do starości, do traktowania starości jako naturalnego procesu, który niesie skutki społeczno-gospodarcze, na które trzeba przygotować się długofalowo.

Współcześnie starość nie powinna być postrzegana jako okres dezaktywizacji i bierności ale jako odpowiedzialność za swoje życie, na którego jakość pracuje się od dzieciństwa. Dotyczy to zachowań prozdrowotnych, stylu życia oraz kształtowania świadomości za poziom życia i system emerytalny. Polityka senioralna to ważna część polityki społecznej współczesnej Europy

Wybrane formy pomocy społecznej w Finlandii

Finlandia to szybko starzejące się społeczeństwo. Już w 2009 r. odsetek ludności powyżej 60 roku życia wynosił ponad 24%. Prognozy demograficzne przewidują, że w 2020 r. ludność w wieku poprodukcyjnym będzie stanowiła $\frac{1}{3}$ populacji Finlandii, a w 2060 r. na jednego emeryta będzie przypadać niepełna dwie osoby w wieku produkcyjnym. Niesie to szereg wyzwań dla systemu gospodarczego i finansów publicznych.

Dane szacunkowe wskazują, że wejście w okres poprodukcyjny wyżu demograficznego z rynku pracy w Finlandii wycofa się około 40% zasobów siły roboczej. Stanowi to dodatkowy impuls do działania nie tylko w obszarze

aktywizacji rynku pracy ale również propozycji kierowanych do seniorów, które uwzględniałyby pomyślnie starzenie i, co się z tym wiąże, jak najdłuższą samodzielność osób starszych.

Finlandia jest państwem opiekuńczym o modelu nordyckim (jednakże bardzo uniwersalnym), podstawę finansowanie stanowi sektor publiczny i podatki. Zasadnicza reorganizacja modelu społecznego nastąpiła w latach 90., kiedy to recesja i problemy demograficzne stały się podstawą do przemodelowania usług społecznych, które częściowo otworzyły się na sektor prywatny.

Podkreślić należy, że Konstytucja fińska zapewnia wszystkim obywatelom prawo do opieki społecznej i zdrowotnej, natomiast realizacja tych zadań należy do władz gminnych. Finowie, jako społeczeństwo obywatelskie, są bardzo dobrze zorganizowani, stąd też zarówno usługi zdrowotne jak i społeczne realizowane są zgodnie z potrzebami mieszkańców danej gminy. Zostało to zawarte w o władzach lokalnych. Dotyczy to również osób starszych, którym gmina ma zapewnić jak najdłużej pomoc w domu, łącznie z rehabilitacją, opieką medyczną, posiłkami, transportem, aktywnością kulturalną. W myśl tych założeń, około 90% osób starszych powinno pozostawać w domach i mieszkaniach a dopiero w następnej kolejności zapewnia się pomoc i umieszczenie seniora w opiece instytucjonalnej. Te zadania reguluje Ustawa o opiece społecznej, a decydenci lokalni starają się o jak najlepszą i najskuteczniejszą jej realizację na gruncie lokalnym.

Każdy obywatel Finlandii objęty jest systemem zabezpieczenia społecznego, w którym zostały uregulowane podstawowe świadczenia dotyczące gwarantowanej emerytury państwowej i gwarantowanej, świadczenia z tytułu choroby i macierzyństwa oraz świadczenia rodzinne. Osoby pracujące uprawnione są do świadczeń z tytułu zatrudnienia, czyli emerytury uzależnionej od dochodów, świadczeń z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych oraz świadczeń z tytułu bezrobocia.

Podkreślić należy, że rozpiętość dochodowa w Finlandii jest mało zróżnicowana a emerytura ma zagwarantować obywatelom poziom życia odpowiadający temu, jaki prowadzili w okresie aktywności zawodowej.

W Finlandii ministerstwo spraw socjalnych i zdrowia odpowiada za zabezpieczenie społeczne, jednak podstawowa opieka zdrowotna i społeczna realizowana jest na poziomie gmin. Świadczenia pomocy społecznej są minimalne i przyznawane w ostateczności, czyli wtedy, kiedy osoba bądź rodzina nie radzi sobie z podstawowym utrzymaniem. Za realizację tej polityki również odpowiada gmina. Ważną część pomocy stanowi opieka długoterminowa, do której wszyscy mają prawo, nie obowiązuje żaden okres oczekiwania na nią, ani żadne granice wiekowe. Osoby, które wymagają pomocy, otrzymują świadczenia

i regularną pomoc przynajmniej raz w tygodniu. Pomoc długoterminowa realizowana na poziomie gmin może być pomocą rzeczową, domową, uwzględnia osobę niepełnosprawną; dotyczy transportu, asystenta osoby niepełnosprawnej, pomocy w zamianie mieszkania, wsparcia opieki **nieformalnej, do której zaliczono** zasiłek opiekuńczy, ustawowy urlop dla opiekuna, wsparcie i doradztwo.

Osoby i rodziny, które nie radzą sobie, mają zapewnioną pomoc instytucjonalną w domach opieki, na oddziałach szpitali gminnych ośrodków zdrowia oraz w placówkach specjalistycznych. W organizację tej pomocy został włączony również sektor prywatny i pozarządowy. Beneficjenci opieki długoterminowej partycypują w kosztach, przy czym opłata nie może przekroczyć 85% ich miesięcznych dochodów. Zadania te gmina może realizować samodzielnie, w porozumieniu z innymi gminami lub zawrzeć umowę z innym podmiotem, np. prywatnym.

Finlandia w dużej mierze stawia na jakość starzenia, pomyślną starość w dobrym zdrowiu i kondycji fizycznej i psychicznej. Promowany jest zdrowy i aktywny styl życia oraz rozwój w ochronie zdrowia. Należy podkreślić, że sektor opieki zdrowotnej jest jednym z najszybciej rozwijających się sektorów w Finlandii, która w tym zakresie ma solidne kompetencje i może być wzorem dla innych wiodących gospodarek. Rocznie Finlandia inwestuje około 300 – 400 mln Euro ze środków publicznych na badania i rozwój w sektorze zdrowia. Prognozy pokazują, że do roku 2020 nakłady na ten sektor mogą wzrosnąć 2,5 krotnie. Wzrost nakładów na prowadzone badania ma również przyciągnąć do kraju zagraniczne inwestycje i międzynarodowe działania badawcze, zachęcić do inwestycji międzynarodowych i przyciągnąć sektor zagraniczny. Dodatkowo należy podkreślić, że badania i innowacje w sektorze ochrony zdrowia oraz na studiach medycznych są szybko weryfikowane w codziennej praktyce, stąd też fińscy beneficjenci opieki zdrowotnej mogą szybko korzystać z rezultatów, które są dla nich dostępne¹.

Wybrane formy opieki nad osobami starszymi w Finlandii

Instytucje zajmujące się osobami starszymi w Finlandii nastawione są na utrzymanie ich jak najdłużej w samodzielności we własnych mieszkaniach. Stąd też zorganizowana jest dobra diagnostyka i opieka medyczna oraz pielęgnarska, rehabilitacja, aktywność kulturalna, posiłki w lokalnych stołówkach lub dowożone do domu.

---

¹ http://www.tem.fi/en/innovations/press_releases_innovations?89518_m=110887 [dostęp: 10.11.2014].

Seniorzy, którym stan zdrowia pozwala uczestniczyć w zajęciach aktywizujących takich jak zespoły taneczne i muzyczne, współpracują z lokalnymi szkołami i przekazują swoją wiedzę, doświadczenie i tradycję młodzieży.

Wsparcie instytucjonalne to również dobra diagnostyka i opieka medyczna oraz rehabilitacja, która przebiega zarówno w grupach jak i indywidualnie. Ważnym elementem pobytu w placówkach są zajęcia rozwijające zainteresowania i pobudzające do aktywności umysłowej. W cały proces opieki nad seniorami włączeni są profesjonaliści oraz wolontariusze, którzy rekrutują się głównie spośród studentów pielęgniarstwa, rehabilitacji, pedagogiki i służb społecznych. Dla studentów to nie tylko wolontariat ale również część praktyk, które są obowiązkowe podczas studiów.

Standard domów opieki jest bardzo wysoki. Każdy senior ma zagwarantowany jednoosobowy pokój, z łazienką dostosowaną do potrzeb osoby niepełnosprawnej. Pokój stanowi namiastkę domu, miejsce na rzeczy osobiste, fotografie rodzinne, książki i inne sentymentalne przedmioty. Z pokoju wychodzi się na dość obszerny korytarz, wzdłuż którego mieszczą się kąciki spotkań towarzyskich, wyposażone w kanapę, fotele, sprzęt TV. To tam najczęściej wolontariusze spotykają się z innymi seniorami na wspólnych zajęciach. W korytarzach znajdują się również małe aneksy kuchenne wyposażone w podstawowe sprzęty do przygotowania napojów lub przyjęcia gości. Wszystko dostosowane jest do potrzeb osób niepełnosprawnych, tak że poruszanie się wózkami nie stanowi problemu. W ośrodku znajdują się salki do terapii, ćwiczeń, zajęć aktywizujących i tego, czego potrzebuje senior, aby był jak najdłużej w dobrej formie psychicznej i fizycznej. Werandy na parterze wyposażone są w stoliki, ławki i dobrze zagospodarowane obejścia do spacerów i rekreacji.

Jako uczestnicy projektu mogliśmy również zobaczyć nowoczesne wyposażenie kuchni, gabinety lekarskie i sprzęt rehabilitacyjny oraz fińską saunę.

Dom pomocy społecznej, który miałam okazję zobaczyć, był przykładem opieki nad seniorami w Finlandii. Nie był jakimś obiektem wzorcowym ale jednym z wielu, jakie funkcjonują w krajach nordyckich.

Można stwierdzić, że choć w Polsce wiele zmieniło się na lepsze w zakresie standardów i opieki nad osobami starszymi, to jednak na wielu płaszczyznach odbiegamy od Finlandii. Pokazują to także coroczne badania międzynarodowe dotyczące rozwoju społecznego (HDI)², w których Finlandia jest kilkanaście miejsc wyżej w rankingu niż Polska.

---

² HDI, wskaźnik rozwoju społecznego, stosowany od 1990 r. w badaniach międzynarodowych dla celów porównawczych w zakresie społeczno-ekonomicznego rozwoju w poszczególnych państwach na świecie

Należy również uwzględnić, że Finlandia to nie tylko kraj przyjazny dla ludzi starych ale również dla niepełnosprawnych. Patrząc na zagospodarowanie przestrzenne praktycznie nie widać tam podjazdów dla osób na wózkach. Dopiero po przyjrzeniu się można stwierdzić, że są one niepotrzebne. Wejścia do budynków użyteczności publicznej — ale także sklepów, punktów usługowych czy innych obiektów — znajdują się na poziomie chodników. W starym budownictwie wszędzie istnieją windy czy też podnośniki, natomiast współcześnie budowane obiekty i osiedla są projektowane tak, aby były przyjazne i dostępne dla wszystkich.

Budowanie mostów między pokoleniami — współpraca międzynarodowa na rzecz osób starszych w UE — o założeniach projektu

Projekt międzynarodowy „Budowanie mostów między pokoleniami — współpraca międzynarodowa na rzecz osób starszych w UE” (*Building bridges between senior citizens and students in the elderly care in the UE*) sfinansowany został ze środków Unii Europejskiej, w ramach programu Europa dla Obywateli — Działanie 1.2, Sieci miast partnerskich. Przedsięwzięcie jest kontynuacją projektu „Możliwości wolontariatu we wspieraniu starszych i wykluczonych społecznie obywateli Unii Europejskiej”, realizowanego w latach 2011 – 2012 i jest efektem zawiązanej podczas jego trwania współpracy.

Głównym celem projektu było **pogłębianie współpracy między regionami partnerskimi w obszarze pracy na rzecz osób starszych, poprzez zainicjowanie współdziałania oraz wypracowanie rekomendacji w zakresie polityki senioralnej.**

Podjęte działania pozwoliły na wymianę doświadczeń, upowszechnianie dobrych praktyk w zakresie pracy z osobami starszymi oraz promowanie wśród młodych ludzi zdobywania kierunkowego wykształcenia i podejmowania pracy w instytucjach pomocy społecznej (ze szczególnym uwzględnieniem instytucji działających na rzecz seniorów).

W projekcie uczestniczyli przedstawiciele z dziesięciu państw europejskich: z Czech, Chorwacji, Finlandii, Niemiec, Litwy, Łotwy, Rumunii, Serbii, Węgier i Polski. Byli to głównie pracownicy naukowcy, pracownicy służb społecznych, lekarze i pielęgniarze. Liderem projektu była Finlandia; koordynator — strona polska i łotewska. Założeniem projektu były wizyty w Finlandii, na Łotwie i w Polsce, a każda z wizyt przebiegała pod jednym wiodącym tematem. W Finlandii tematem wiodącym były *działania związane z rehabilitacją i aktywnością*

seniorów³, na Łotwie największa uwaga została skupiona na *budowaniu i solidarności międzypokoleniowej*, natomiast w Polsce — *depresja i samotność wśród osób starszych*. Podczas wizyt studyjnych uczestnicy dyskutowali w panelach eksperckich, uczestniczyli w konferencjach, spotkaniach z władzami samorządowymi, odwiedzali placówki wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych. Zapoznawali się z funkcjonowaniem ośrodków naukowych kształcących przyszłych pracowników służb społecznych i medycznych, poznawali rozwiązania w zakresie wolontariatu, zwłaszcza w małych społecznościach lokalnych.

Celem projektu było propagowanie wolontariatu, aktywności i partnerskiej współpracy na gruncie lokalnym i międzynarodowym, z uwzględnieniem specyficznych potrzeb i prowadzonej polityki społecznej w poszczególnych państwach.

W założeniach projekt miał również przyczynić się do podjęcia długofalowej współpracy pomiędzy różnymi podmiotami działającymi w obszarze pomocy i integracji społecznej oraz nawiązać trwałe partnerstwa międzynarodowe.

Kształcenie pracowników służ społecznych w Finlandii

W Finlandii kwalifikacje do pracy socjalnej nadaje dyplom ukończenia studiów wyższych II stopnia w zakresie pracy socjalnej. Pracownicy podlegają pod Ministerstwo Spraw Społecznych i Zdrowotnych.

Uniwersytety, niezależnie od profilu kształcenia, ściśle współpracują z otoczeniem. Studenci odbywają nie tylko praktyki w instytucjach ale również są wolontariuszami, co jest naturalnie wpisane w tok studiów.

Na Uniwersytecie Nauk Stosowanych w Lahti, na Wydziale Opieki Społecznej i Zdrowia, wrażenie robi wyposażenie sal wykładowych a zwłaszcza ćwiczeniowych. Znajdują się tam sale do ćwiczeń praktycznych, posiadające przyrządy do ćwiczeń rehabilitacyjnych czy też symulacyjnych. Przykładem może fantom podpięty do komputera z symulacją udaru, zawału, zasłabnięcia. Student uczy udzielać się pierwszej pomocy w sytuacji kryzysowej, a jego poczynania rejestruje komputer, co pozwala śledzić i analizować niedociągnięcia i postępy. Wykładowcy zza lustra weneckiego mogą obserwować udzielanie pierwszej pomocy. Takie wyposażenie z pewnością robi wrażenie i skłania do przemyśleń, w jakim kierunku powinny zmierzać uczelnie o podobnym profilu kształcenia w Polsce.

---

³ http://www.paijat-hame.fi/fi/tehtavat/kansainvalisyys/kansalaisten_eurooppa_-projekt_2014-2015_building_bridges_between_senior_citizens_and_students_in_the_elderly_care_in_the_eu [dostęp: 20.09.2014].

Fot. 1. Zajęcia z udzielania pierwszej pomocy

Źródło: Wizyta studyjna w ramach projektu: „Building bridges between senior citizens and students in the elderly care in the UE”, Uniwersytet Nauk Stosowanych w Lahti

Uniwersytet posiada również sale ćwiczeniowe do zajęć relaksacyjnych i rehabilitacyjnych. Natomiast zajęcia z przyrządami gimnastycznymi studenci odbywają w salach gimnastycznych.

W salach wykładowych standardem jest rzutnik multimedialny z podłączonym komputerem, tablice i tablice posterowe z przyrządami do pisania i przypinania. Na terenie uniwersytetu w każdym miejscu ma się dostęp do internetu, a na korytarzach w wolnych boksach znajdują się stanowiska komputerowe, z których można korzystać w przerwach między zajęciami.

Studenci zgłębiają wiedzę teoretyczną dotyczącą rozwoju i funkcjonowania człowieka, polityki społecznej, administracji publicznej, organizacji i zarządzania. Uzyskują kwalifikacje praktyczne oraz rozwijają się poprzez wolontariat. Praca socjalna rozumiana jest jako praca dla poprawy jakości życia jednostek i społeczności, umiejętność działań w sytuacjach kryzysowych, umiejętność organizowania działań i strategii dla poprawy jakości życia społeczności lokalnej⁴.

---

⁴ Przedstawiony opis pochodzi głównie z obserwacji i rozmów z ekspertami, paneli eksperckich i konferencji podczas wizyty w projekcie „Building bridges between senior citizens and students in the elderly care in the UE”, Lahti, maj 2014 r.

Fot. 2. Sala do ćwiczeń rehabilitacyjnych

Źródło: Wizyta studyjna w ramach projektu: „Building bridges between senior citizens and students in the elderly care in the UE”, Uniwersytet Nauk Stosowanych w Lahti

Podsumowanie

Demografia nie jest przeznaczeniem ale jest konsekwencją wielu procesów, które zachodziły w XX wieku. Ważna jest świadomość i związane z tymi procesami konsekwencje. Mądra i kompleksowa polityka państwa powinna pozwolić nie tylko minimalizować negatywne skutki ale też dostrzegać szanse i potencjał do zagospodarowania.

Finlandia jest z pewnością krajem, z którego można zaadaptować wiele rozwiązań dotyczących opieki nad seniorami. Dotyczy to szczególnie kompleksowych działań w celu utrzymania seniorów jak najdłużej w miejscu zamieszkania. Z pewnością należą do nich dobra diagnoza i opieka medyczna, pomoc społeczna i socjalna w miejscu zamieszkania dotycząca rehabilitacji, posiłków, aktywności.

Kolejnym aspektem są placówki opiekuńcze dla seniorów, które również nastawione są na aktywizację i rehabilitację osób starszych. W instytucjach tych funkcjonuje kompleksowa opieka medyczna i współpraca z lokalnymi placów-

kami medycznymi. Na uwagę zasługuje również funkcjonalne wyposażenie domów pobytu dla seniorów. To nie tylko przyjazne miejsca sprawiające wrażenie namiastki domu, ale również wysoki standard i funkcjonalność.

Działania w Finlandii realizują solidarność międzypokoleniową i walkę z ageizmem. Seniorzy aktywnie uczestniczą w życiu społeczności lokalnej. Jako wolontariusze przekazują tradycję, historię i przełamują stereotypy związane z podejściem do starości. Są aktywni i rozwijają swoje pasje i zainteresowania oraz współpracują na miarę swoich możliwości.

Ważnym aspektem realizacji opieki nad seniorami jest kształcenie wykwalifikowanych służb społecznych. Uniwersytety nastawione są nie tylko na przekazywanie wiedzy teoretycznej ale dużą wagę przywiązują do praktyk studenckich i działań związanych z wolontariatem. Podkreślić należy również dobre wyposażenie sal do zajęć praktycznych.

Profilaktyka w obszarze zdrowia i zdrowego starzenia to jedno z zadań polityki społecznej i zdrowotnej w Finlandii. Takie podejście przynosi nie tylko oszczędności w finansach publicznych ale również przyczynia się do podniesienia wskaźników zdrowotnych społeczeństwa, a profilaktyka to nie tylko najtańszy ale najskuteczniejszy instrument.

Problemy demograficzne stanowią wyzwanie dla całej Unii Europejskiej stąd też bardzo ważne są przykłady dobrych praktyk, wzorowanie się na innych sprawdzonych rozwiązaniach w taki sposób aby można je zaadaptować i dostosować do konkretnych potrzeb społecznych. Uwzględniając rozwiązania legislacyjne, poziom rozwoju społecznego i możliwości finansowe.

Bibliografia:

http://www.tem.fi/en/innovations/press_releases_innovations?89518_m=110887 [dostęp: 10.11.2014].

http://www.paijat-hame.fi/fi/tehtavat/kansainvalisyys/kansalaisten_eurooppa_-_projekti_2014-2015_building_bridges_between_senior_citizens_and_students_in_the_elderly_care_in_the_eu [dostęp: 20 września 2014]

Institutional care for the elderly — for example Finland. Summary

The article refers to the activity and care of the elderly on the basis of the author's participation in the project: Building bridges between senior citizens and students in the elderly care in the UE. An example of Finland as a very good solution for care, rehabilitation, activity and voluntary seniors is provided. The article refers also to the education of students at the University of Lahti. It has been emphasized that example solutions in Finland could be an inspiration for other countries in Europe.